

SORIN D. IVĂNESCU*

SUPRAVEGHEREA OPERATIVĂ (FILAJUL) ȘI INVESTIGAȚIILE EFECTUATE DE SECURITATE ÎN PERIOADA 1948–1958

Operațiunile de filaj și investigații intrau în sarcina Direcției a VII-a Operativă. Aceasta avea dreptul să supravegheze orice persoană ce interesa Securitatea, să o rețină (timp de 24 de ore) și să o percheziționeze dacă era considerată suspectă (excepție făceau membrii CC al PCR, ai guvernului și diplomații, pentru care era necesară aprobarea ministrului Afacerilor Interne), să realizeze controale secrete și sustrageri de materiale de la indivizii urmăriți de poliția politică și să întreprindă investigații pentru a-i descoperi pe cei suspecți de „activitate dușmănoasă”¹.

Ulterior, atribuțiile cu privire la arestări și percheziții au revenit Direcției de Anchetă². Personalul Direcției Operative avea dreptul să poarte orice fel de uniformă, să folosească legitimații false drept acoperire, să utilizeze nume conspirative, să se travestească și să se machieze în timpul executării misiunilor. Din punctul de vedere al structurii, Direcția Operativă era compusă dintr-un birou secretariat, garderoba (ce păstra și întreținea hainele, încălțăminte și diferite obiecte necesare travestirii și machiajului), Serviciul I Filaj (împărțit pe 12 grupe) și Serviciul II Investigații (compus din opt grupe)³.

Filajul era, de fapt, o supraveghere secretă a persoanelor asupra cărora se deschiseseră acțiuni informative de către poliția politică și avea menirea să descopere legăturile acestora (anturajul), adresele vizitate, să cunoască modul de viață, obiceiurile și comportamentul celui vizat, momentele considerate mai importante fiind fotografiate în mod clandestin. Filorii acordau multă atenție locurilor de expediere a scrisorilor de către cei urmăriți, cu scopul de a fi interceptate de serviciul de cenzură a corespondenței (serviciul „F”).

Definiția dată de către Instrucțiunile privind munca de supraveghere operativă a organelor MAI din RPR, elaborate în 1957, era următoarea: „Supravegherea operativă are menirea să descopere legăturile criminale ale elementelor urmărite, să stabilească metodele de culegere și transmitere a informațiilor cu caracter de spionaj, iar în cazurile când situația o cere să treacă la curmarea actelor dușmănoase (diversiuni, acte de

---

* Cercetător științific, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română – Filiala Iași.

¹ Sorin D. Ivănescu, *Terrorist Practices in the activity of the Securitate machinery 1948–1965*, în Alexandru Zub, Flavius Solomon (eds.), *Ethnic Contacts and Cultural Exchanges North and West of the Black Sea from the Middle Ages to the Present*, Iași, Editura Trinitas, 2005, *passim*.

² *Ibidem*.

³ Arhiva Ministerului de Interne (AMI), fond Direcția de Management și Resurse Umane (DMRU), nr. inventar 7364, dosar 10, f. 51–52.

teroare, difuzări de fițuici dușmănoase etc.)”⁴. Sintagma „dacă situația o cere”, deschidea larg calea abuzurilor, instrucțiunile neexemplificând momentele când era necesară o intervenție. Vizate de către filaj erau persoanele urmărite informativ de către Securitate, cei ce urmau a fi arestați, funcționarii legațiilor, misiunilor sau consulatelor statelor occidentale, cetățenii acestor țări ce se găseau în tranzit prin țara noastră, românii ce vizitau ambasadele statelor vestice, precum și agenții (informatorii) Securității suspecți de duplicitate⁵.

Ofițerii care efectuau supravegherea operativă nu aveau voie să locuiască în casele MAI-ului, să vină în contact cu lucrătorii neacoperiți ai Securității, să se fotografieze în grupuri; nu puteau fi folosiți în acțiunile oficiale ale instituției, purtau numai haine civile și erau înregistrați la domiciliu ca muncind la diferite întreprinderi de stat, pe baza documentelor speciale cu care erau dotați. Erau obligați să păstreze o strictă conspirativitate asupra identității și acțiunilor lor, iar dacă apăreau semnalări privind deconspirarea, acestea se verificau neîntârziat și, în funcție de rezultate, se luau măsuri ca reconstituirea, mutarea în alt oraș, scoaterea din serviciu sau, dacă urmările erau grave, trimiterea lui în judecată⁶. Pentru fiecare lucrător se întocmea un plan de conspirare, aprobat de conducerea direcției, el neavând dreptul de a intra în sediile Securității, decât în cazuri excepționale. Unitățile aparatului de filaj erau dislocate în spații speciale, fiecare dintre acestea beneficiind de o acoperire (denumirea acordată sediului trebuia realizată în așa fel încât să nu atragă atenția; se interzicea utilizarea legendării ca locuri aparținând organelor de partid, de stat sau a organizațiilor sindicale). Pentru aceste spații se deschidea un dosar ce cuprindea materiale privind modul de realizare a conspirării, instrucțiunile cu privire la utilizarea sediului, precum și tabele cu lucrătorii operativi ce aveau drept de acces în interiorul lui. Ofițerii de securitate care nu aveau o legătură directă, de muncă, cu cei de la supravegherea operativă nu aveau dreptul să cunoască adresa sediului conspirativ. În cazul în care, dintr-un motiv sau altul, apăreau date despre o eventuală deconspirare a locului de activitate, lucrătorii de la filaj erau mutați în altă parte⁷.

Ofițerilor poliției politice din cadrul acestui serviciu li se cerea o bună cunoaștere a localității unde activau. Aveau obligația să-și însușească adresele tuturor întreprinderilor și instituțiilor, a secțiilor de miliție, a Poștei și Telegrafului, a legațiilor, misiunilor și consulatelor, a teatrelor, cinematografele, restaurantelor, hotelurilor, gărilor, itinerarul mijloacelor de transport din oraș, precum și traseele drumurilor și șoselelor naționale.

Calitățile cerute lucrătorului de filaj erau abilitatea, îndrăzneala, inventivitatea și, mai ales, spiritul de observație, el trebuind să fie capabil de a sesiza imediat orice schimbare survenită în comportarea celui supravegheat. Se insista și asupra dezvoltării memoriei vizuale, necesară detalierei, în nota de supraveghere ce avea obligația să o întocmească, a înfățișării persoanei vizate și a celor cu care intra în contact⁸. Descrierea

---

⁴ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă a organelor Ministerului Afacerilor Interne din Republica Populară Română*, nr. 85 din 1.IV.1957, Broșură de uz intern MAI, p. 6.

⁵ *Ibidem*, p. 8. În privința informatorilor supravegheați, chiar dacă *Instrucțiunile* nu-i menționează, trebuie să precizăm că aceștia erau filaj și în acțiuni de rutină, ce aveau drept scop verificarea lor, chiar dacă nu existau suspiciuni în privința sincerității.

⁶ *Ibidem*, p. 8–9.

⁷ *Ibidem*, p. 8–10.

⁸ *Ibidem*, p. 11. În notele de supraveghere operativă sunt surprinse aceste detalii: „Semnalmentele legăturii «Petcu»: Etate 25–30 ani, statură potrivită, la corp, față ovală, tenul șaten, nasul ascuțit, în partea dreaptă a

se făcea după o anumită regulă, în felul următor: vârsta aproximativă, statura, corporalitatea, culoarea părului, pieptănătura, culoarea feței, descrierea frunții, a sprâncenelor, a ochilor, urechilor, nasului, buzelor, gurii, bărbiei, gâtului. Pe lângă acestea se menționa îmbrăcămintea, încălțăminte, precum și semne particulare privind mersul, eventuale cicatrici, tatuaje etc. De asemenea, trebuia să cunoască tehnicile fotografierii secrete, a deghizării, precum și utilizarea mijloacelor de legătură radio.

În anumite situații, în procesul de filaj se putea folosi și agentura informativă, lucru ce trebuia stabilit și realizat de comun acord cu direcția ce solicitase supravegherea operativă. În asemenea cazuri, lucrătorul operativ trasa sarcinile ce reveneau informatorului, de la care apoi primea și materialele rezultate, luând măsuri ca acesta să nu înțeleagă esența acțiunii ce se desfășurase și nici să cunoască identitatea lucrătorului de la filaj⁹.

Dacă în cadrul urmăririi apăreau persoane necunoscute ofițerilor, în notele de supraveghere tuturor acestora li se atribuiă nume conspirative (porecle)¹⁰, iar dacă nu se putea realiza fotografierea lor, la sfârșitul notei se expuneau semnalmentele. Ei erau, la rândul lor, filați și urmau a fi identificați în timp de 48 de ore, în urma verificării prin agentură, după confruntarea materialelor de supraveghere operativă cu datele obținute în urma investigațiilor, prin compararea fotografiilor executate de filaj cu cele existente în biroul de evidență a populației (sau cu cele de la serviciul de cadre de la locul de muncă, atunci când se bănuia că cel rămas neidentificat ar putea fi un coleg de serviciu).

Dacă „obiectivul” depunea într-o cutie poștală o scrisoare, filorii aveau obligația ca, în limita posibilităților, să rețină forma, dimensiunea, culoarea plicului, numărul cutiei poștale, locul unde este așezată și să introducă înăuntrul ei un plic de control¹¹. Ulterior, trebuiau să comunice ofițerului de serviciu că cel urmărit expediasc o scrisoare, dar și locul unde se găsea, pentru a se comunica urgent Serviciului „F”, ce realiza controlul secret al corespondenței (se anunța imediat și dacă se trimisese colete, recomandate sau telegrame, ele urmând a fi ridicate la fel ca și corespondența obișnuită)¹².

Serviciul de filaj își începea activitatea în baza unei note de sarcini primite de la direcțiile operative. Nota se completa într-un singur exemplar și se înainta direct echipei de supraveghere operativă, cu cel puțin trei zile înainte de debutul acțiunii; au existat și excepții de la regulă în cazul persoanelor considerate de regimul comunist ca „teroriste”

---

feței are trei negi de culoare neagră lângă nas. Poartă ochelari de vedere. Îmbrăcat cu palton gris, costum cu dungi, pantofi maron, galoși negri. Poartă pălărie gris, cu panglică neagră”. Notă de supraveghere din 7.XII.1957. Document publicat în Stela Covaci, *Persecuția. Mișcarea studențească anticomunistă București – Iași (1956–1958). Nume de cod „Frăția Paleolitică”, documente din Arhiva Securității*, București, Editura Vremea, 2006, p. 163–164.

⁹ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 12–13.

¹⁰ Toate persoanele urmărite primeau nume conspirative în timpul acțiunilor de filaj, chiar atunci când nu exista nici un dubiu în privința identității lor: „Conform sarcinii de supraveghere operativă venită de la Direcția a III-a, am luat în supraveghere operativă pe numita Pogorilovski Steliana din București, str. Academiei nr. 7, care în notele viitoare va purta pseudonimul de Puica” (Stela Covaci, *op. cit.*, p. 141). În cele mai multe cazuri studiate, inițiala pseudonimului folosit pentru cel urmărit corespundea și pentru numele acordate de filaj persoanelor cu care acesta intra în contact. Spre exemplu, Steliana Pogorilovski primise numele conspirativ de Puica, iar legăturile sale rezultate în urma filajului erau „Puiu”, „Pârvu”, „Pușă”, „Petre”, „Paraschiva”, „Petcu”, „Pavel”, „Panait”, „Petrică”, „Prică” și „Popa” (*ibidem*, p. 138–139).

¹¹ În sensul celor afirmate, prezentăm mai jos un fragment dintr-o notă de filaj datată 12.02.1957. „De aici «Balagia» continuă pe strada Ion Brezoianu, Domnița Anastasia, Ilfov, Mihai Vodă, Calea Victoriei și intră la Poșta Centrală, ora fiind 13.10. În poștă, «Balagia» merge la ghișeu nr. 46, de unde cumpără timbre poștale pe care le aplică pe scrisori, după care le introduce în cutia poștală din interiorul poștei situată lângă ghișeu nr. 46 (s-au luat măsuri de interceptare)” (ACNSAS, fond Informativ, dosar 2761, vol. I, f. 202).

¹² *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 14.

sau „diversioniste”. Nota cu privire la sarcina de supraveghere trebuia să indice datele de identificare ale celui urmărit, scopul acestei acțiuni, perioada și orele între care se realiza filajul, măsurile necesare de precauție pe care lucrătorii trebuiau să și le ia (de exemplu, dacă persoana vizată era înarmată, contrafilată etc.), date cu privire la modul de viață. Dacă existau fotografii ale „obiectivului” acestea se anexau notei de sarcină¹³. Fotografia devenea obligatorie în cazul în care nu se făcea predarea urmăritului de către ofițerul ce îl avea în acțiune informativă către cel ce urma să realizeze filajul. Cu ajutorul Serviciului II al Direcției Operative se cerceta dacă cel urmărit locuia cu adevărat la adresa indicată de nota de sarcină, apoi se studia casa unde domicilia, instituția sau întreprinderea unde lucra (cu scopul de a se stabili de care intrări și ieșiri se folosește, la ce etaj este apartamentul acestuia sau biroul de lucru, pe ce parte sunt dispuse ferestrele), eventualul traseu pe care se deplasa, precizându-se și ce stații ale mijloacelor de transport există pe itinerarul folosit¹⁴.

După ce toate aceste lucruri erau atent studiate, se întocmeau un plan de supraveghere și o schemă de organizare a posturilor. Planul trebuia să cuprindă o caracterizare a celui urmărit, obiectivele supravegherii operative (ce anume urma să stabilească filajul, legăturile celui vizat, felul întâlnirilor pe care le avea acesta, comportament, adrese frecventate etc.), descrierea eventualelor trasee utilizate, schemele de organizare a posturilor de supraveghere și a modului cum executau urmărirea, indicații în privința folosirii deghizajului și a mijloacelor tehnice, date despre componența grupului de filori, recomandări cu privire la timpul de supraveghere în decursul a 24 de ore, metoda de preluare a „obiectivului” în urmărire¹⁵. Pe timpul executării acțiunii, planul putea fi modificat.

Posturile de supraveghere operativă puteau fi descoperite (în aer liber utilizându-se aglomerațiile de oameni, vegetația, diferitele construcții, sau folosindu-se deghizajul, în special în vânzători la chioșcuri, topometriști, lucrători la drumuri, paznici, milițieni, pictori peisagiști etc.) sau acoperite (organizate în diferite domiciliile sau birouri ale unor servicii. Existau locuri bine dotate tehnic din care în dese rânduri, sau în permanență, se efectua filajul, în special asupra reprezentanțelor statelor occidentale, hotelurilor, posturilor maritime)¹⁶. Termenul de supraveghere operativă nu trebuia să depășească 10–15 zile de urmărire neîntreruptă, o perioadă mai îndelungată sporind șansele unei eventuale deconspirări¹⁷.

Preluarea de către lucrătorul de filaj a „șinteii” se realiza pe baza fotografiilor acesteia, prin „predarea” ei de către lucrătorul operativ ce avea cazul în lucru sau utilizându-se un agent (informator); ori prin indicarea semnelor particulare ale urmăritului și așteptarea lui la ieșirea din casă (în cele mai multe din cazurile studiate) sau de la locul de muncă (mai rar). În general, un ofițer cu atribuții de conducere realiza preluarea urmăritului în filaj, apoi îl „preda” subalternilor săi, având ulterior obligația să întocmească un raport special în care se descria cum s-au desfășurat toate aceste etape. În momentul preluării în filaj, ofițerii Securității trebuiau să fie foarte atenți dacă cumva din partea urmăritului sau a anturajului acestuia nu se realiza o contrasupraveghere. Pentru ca acest lucru să nu se întâmple, se studiau cu atenție zona de acțiune și

¹³ Vezi documentul publicat de Stela Covaci, *op. cit.*, p. 136–138.

¹⁴ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 16.

¹⁵ *Ibidem*, p. 16–17.

¹⁶ *Ibidem*, p. 17–18.

¹⁷ *Ibidem*, p. 15.

persoanele ce se aflau acolo¹⁸. Între filaj și serviciul informativ care îl avea „în lucru” se stabilea o relație permanentă pe tot parcursul misiunii, pentru a sprijini echipa cu date asupra adreselor și a legăturilor deja cunoscute ale celui urmărit.

Supravegherea operativă se făcea cu echipe specializate, pe jos sau în mijloace de transport, în funcție de mișcările urmăritului. În timpul executării misiunii, cei ce realizau filajul nu trebuiau să iasă în evidență, pe parcurs putându-și schimba aspectul exterior, de obicei în autovehicule sau în așa-numitele posturi-fixe, plasate pe anumite trasee. Supravegherea executată pe jos se realiza în funcție de numărul lucrătorilor de filaj, ținându-se cont dacă strada era aglomerată sau nu. În caz de aglomerație, supravegherea se făcea de la o distanță mică, o circulație mare fiind favorabilă pentru acoperire. Se cerea însă o atenție sporită din partea lucrătorilor, ca nu cumva cel urmărit să predea ceva, în mod discret, unei eventuale „legături”, profitând tocmai de această situație. În aceste condiții, un ofițer al poliției politice îl supraveghea din spate, iar un altul de pe partea opusă a străzii (dacă misiunea era executată de un singur securist acesta îl fila din urmă). Pe străzile neaglomerate, misiunea era realizată de la o distanță mai mare, iar dacă la ea participau, spre exemplu, doi lucrători, unul îl urmărea din spate, celălalt de pe partea opusă a străzii (acesta putea să se apropie mai mult de „șintă”), la anumite intervale schimbându-se între ei, în funcție de posibilități, modificându-și aspectul exterior¹⁹. În general, filajul se executa de cel puțin doi oameni, deoarece existau indicații ca atunci când cel urmărit se întâlnea cu o altă persoană și aceasta să fie luată, la rândul ei, în supraveghere, pentru a i se afla identitatea și în ce relații se găsea cu cel vizat de Securitate.

Un număr mare de filori participau atunci când misiunea era considerată de o mare importanță, cel urmărit intra frecvent în legătură cu alte persoane sau era inițiat în activitatea conspirativă (foști lucrători ai Siguranței, SSI-ului, ofițeri etc.). În astfel de misiuni, realizate de un număr mai mare de lucrători, supravegherea era efectuată fie „în lanț” (un ofițer îl fila în permanență din spate, restul urmărindu-l de la o anumită distanță, privindu-l fiecare pe cel din față, iar după o anumită perioadă făcând schimb de locuri), fie „în furculiță” (observarea realizându-se din stânga, dreapta și spate, lucrătorii modificându-și uneori locul între ei și schimbându-și aspectul exterior, sistemul fiind uzitat acolo unde existau alei sau străzi paralele); „pe străzi paralele” (doi lucrători foloseau strada alăturată față de cea pe care mergea „obiectivul”, îl depășeau, ieșeau prin străduțe în diferite puncte din care îl urmăreau, iar al treilea îl fila din spate, și atunci când era convins că ceilalți din echipă îl „preluaseră”, ieșea pe o alee paralelă așteptându-l într-un anumit punct); fie „pe trasee cunoscute” (sistem folosit într-un oraș sau comună cu străzi drepte, atunci când se cunoștea traseul ce urma a fi străbătut de urmărit, fiecare securist supraveghindu-l de la un colț la alt colț, „predându-l” următorului); fie în „dublă supraveghere” (realizată de două schimburi, unul efectuând urmărirea, celălalt rămânând un timp în rezervă, legătura fiind păstrată în mod vizual sau prin radio. Se folosea atunci când cel urmărit se aștepta să fie filat, iar după ce acesta făcea o serie de verificări, primul schimb ceda locul celui de-al doilea)²⁰.

Chiar dacă supravegherea se realiza pe jos, echipele de filori dispuneau și de mașini, folosite atât ca loc unde se deghizau, cât și ca mijloace de locomoție, în cazul în care urmăritul pe traseu folosea transportul în comun. În acest caz, încă din momentul

¹⁸ *Ibidem*, p. 19.

¹⁹ *Ibidem*, p. 21.

²⁰ *Ibidem*, p. 23–24.

când începea să se îndrepte spre o stație, unul din lucrători avea obligația să ajungă acolo înaintea lui, deoarece, din experiență, se constatase că urmăritorii, de obicei, acordau o mai mare atenție persoanelor care se opreau să aștepte mijloacele de transport decât celor care se găseau deja acolo. Din această cauză, alți lucrători de supraveghere nu trebuiau să vină în stație, ci să stea pe undeva prin apropiere. Dacă „obiectivul” urca într-un tramvai, unul din urmăritorii, împreună cu călătorii, urca în același vagon, iar un altul în celălalt. La urcarea în autobuze sau troleibuze unul dintre ofițerii de supraveghere îl urma, iar celălalt, dacă nu reușea să se urce, folosea mașina cu care era dotată echipa pentru a fila mijlocul de transport respectiv²¹.

Dacă persoana vizată utiliza mașina, echipa folosea, de obicei, două mijloace de transport, a căror numere de înmatriculare erau schimbate din când în când, ofițerii având obligația să utilizeze și mijloace de deghizaj. Între mașina supravegheată și cea a echipei operative erau lăsate să se intercaleze aproximativ două autoturisme, troleibuze sau autobuze. Pentru a nu fi surprinși de urmărit, care atunci când vira putea opri mașina, ca să vadă dacă nu este supravegheat, înainte de schimbarea sensului de mers unul dintre lucrători se dădea jos din vehicul, observând direcția de deplasare²². Dacă se foloseau două mașini operative, se menținea legătura prin radio, iar în situația menționată mai sus prima dintre ele depășea autoturismul oprit, acesta fiind preluat de cea de-a doua.

În timpul călătoriei cu trenul, filajul se realiza de către doi lucrători, unul dintre ei fiind postat în același vagon cu urmăritul, iar celălalt în următorul, având obligația să execute supravegherea în stații, ca nu cumva persoana vizată să dispară sau să expedieze corespondența ce ar fi putut scăpa neinterceptată.

O atenție deosebită se acorda modului de realizare a supravegherii în locuri publice, precum teatre, cinematografe²³, restaurante²⁴, magazine²⁵, parcuri²⁶, grădini și stadioane. De multe ori erau filați reprezentanții statelor occidentale, suspecți fiind de „activitate dușmănoasă”. Ofițerilor de securitate li se sugera că aceste persoane sunt

²¹ *Ibidem*, p. 25.

²² *Ibidem*, p. 26.

²³ „Dacă obiectivul merge la teatru sau la cinematograf, unul dintre lucrătorii de supraveghere, în cazul în care nu are bilet sau permis, trebuie să cumpere un bilet de la casă sau în ultimă instanță să obțină de la administrator un permis. Ceilalți lucrători de supraveghere rămân pe stradă la ieșirea din teatru sau cinematograf. Lucrătorul din interior caută în primul rând să găsească pe obiectiv și organizează o supraveghere organizată atât a obiectivului, cât și a persoanelor care se află în vecinătatea lui. Nu este exclusă posibilitatea ca, în timpul reprezentației, ei să aibă o întâlnire conspirativă. La ieșirea din teatru sau cinematograf, lucrătorul de supraveghere trebuie să se găsească în apropierea obiectivului, întrucât în aglomerație acesta are posibilitatea să se întâlnească cu vreo persoană sau să scape de supraveghere” (*ibidem*, p. 28).

²⁴ „În restaurant intră după un oarecare interval de timp, de preferință cu vreun grup, unul sau doi lucrători de supraveghere care au mai supravegheat obiectivul. Intrând în restaurant, lucrătorul de supraveghere își alege un asemenea loc la masă, de unde va putea observa nu numai pe obiectiv, ci și pe ceilalți consumatori. Se recomandă lucrătorului să plătească imediat după primirea comenzii, de asemenea se interzice consumarea de băuturi alcoolice. Lucrătorul de supraveghere observă cu atenție comportarea obiectivului în restaurant, îndeosebi a cunoștințelor sale, chiar dacă acestea par la prima vedere întâmplătoare” (*ibidem*).

²⁵ „Comportarea lucrătorului de supraveghere în magazin nu trebuie să se deosebească de comportarea cumpărătorului. El ca și un cumpărător privește, alege mărfuri. Nu se recomandă ca lucrătorul de supraveghere să stea undeva de o parte sau să se plimbe prin magazin și să observe insistent publicul, fără să acorde atenție mărfurilor. Când sunt puțini cumpărători în magazin, lucrătorul de supraveghere nu trebuie să intre imediat după intrarea obiectivului” (*ibidem*, p. 29).

²⁶ „În cazul când obiectivul se afla în masa unor oameni care se plimbă, lucrătorul de supraveghere operativă trebuie să se găsească la o distanță relativ mică de acesta. Dacă obiectivul se plimbă pe o alee neaglomerată, supravegherea trebuie efectuată de pe o alee paralelă. Lucrătorul de supraveghere trebuie să cunoască bine planul grădinii sau a parcului, altfel el va putea pierde obiectivul” (*ibidem*).

mult mai periculoase decât ceilalți urmăriți, pentru că ar beneficia de o instrucție specială dobândită în cadrul școlilor de spionaj și că, folosindu-se de imunitatea diplomatică, misiunile de serviciu, culeg, de fapt, informații la care nu ar trebui să aibă acces, despre obiective importante românești²⁷. Lucrătorii de la supravegherea operativă aveau misiunea să fileze orice vizitator al legațiilor, locuințelor diplomaților și ale funcționarilor statelor apusene pentru a afla identitatea acestora²⁸. Echipa operativă avea obligația să cunoască în detaliu instrucțiunile realizate pe baza hotărârilor guvernului cu privire la deplasările în provincie a reprezentanților diplomați și a străinilor, în general, și să posede hărți cu zonele interzise acestora. Echipa trebuia să observe cu atenție tot ceea ce interesa pe urmăriți, dacă ei consultau hărți sau scheme, dacă făceau însemnări sau fotografii obiectivelor interzise. Pe baza dispozițiilor ce existau cu privire la dreptul de fotografiere acordat străinilor, beneficiind de ajutorul organelor locale (comandament militar, miliție) se luau măsuri de a-i prinde în flagrant delict și de a li se confisca filmul. Reținerea sau confiscarea filmelor se efectua, în general, de către organele locale și nu de lucrătorii de la supravegherea operativă, iar dacă erau obligați totuși de împrejurări să o facă, trebuiau să efectueze această operațiune sub acoperire de milițieni, militari etc.²⁹

În cazul în care reprezentanții statelor occidentale vizitau provincia fără o înștiințare prealabilă a factorilor de decizie de la București, atunci când primeau permisiunea, dar se abăteau de la traseul aprobat, sau în situația în care încercau să pătrundă în zone catalogate ca interzise, ofițerii de la filaj erau obligați ca împreună cu Miliția sau comandamentele militare să ia măsuri pentru întoarcerea acestora din drum (când erau bănuți că au intrat în anumite zone protejate cu scopul de a culege informații se întocmeau documente prin care erau acuzați de spionaj). Dacă ofițerii operativi sesizau că reprezentanții diplomați – în întâlnirile cu cetățenii români – își transmiteau diferite obiecte, trebuiau să informeze imediat conducerea serviciului și să treacă la identificarea acelor persoane. Când călătoria în provincie se făcea cu trenul, după ce cetățeanul străin urmărit părăsea vagonul, se făcea o percheziție secretă și amănunțită a compartimentului cu scopul de a descoperi eventuale materiale lăsate de acesta. De asemenea, locurile în care cel supravegheat se opriese în timpul călătoriei, fie pe jos sau cu mașina, urmau a fi examinate cu multă atenție³⁰.

Cei urmăriți deprinseseră tehnici de verificare a supravegherii. Cele mai folosite metode, care puneau însă în gardă pe filori, erau: oprirea în fața vitrinelor ce aveau oglinzi, a afișelor sau în stațiile mijloacelor de transport în comun, schimbarea pe neașteptate a direcției de mers, simularea faptului că pierduseră ceva, legarea șireturilor

---

²⁷ *Ibidem*, p. 30.

²⁸ Orice vizită a unui cetățean român la sediul unei legații occidentale punea în funcțiune mecanismele Securității:

„MAI, Direcția Regională Galați
Strict secret

1 decembrie 1954

La raportul dumneavoastră nr. 2/123294 din 6.11.1954, privitor la deplasarea numitului Tănase Aurel la Legația franceză din București, raportați urgent rezultatele obținute în urma dirijării agenturii informative pe lângă susnumitul. Agentura informativă să fie dirijată în special asupra scopului pentru care s-a deplasat la susnumita legație.

Șeful Regiunii MAI Galați
Locotenent colonel, Lazak Adalbert³¹.

(ASRI, fond Documentar, dosar 4648, f. 194).

²⁹ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 32.

³⁰ *Ibidem*, p. 33.

de la pantofi, plimbarea timp îndelungat pe străzi neaglomerate de la periferia orașului, traversarea de pe o stradă pe alta prin curți cu două sau mai multe ieșiri, oprirea după un colț de stradă, intrarea în clădiri sau magazine și ieșirea imediată, utilizarea diferitelor mijloace de transport, coborând pe neașteptate înainte de plecarea acestora din stație spre a observa dacă cineva îi urmărea³¹.

În cazul în care persoana urmărită descoperea supravegherea, folosea diferite tehnici pentru a se sustrage acesteia, precum: schimbarea aspectului exterior înainte de ieșirea în stradă, intrarea în diferite instituții, magazine, restaurante pe ușa principală folosind apoi ieșirea de serviciu ce dădea în altă stradă, urcarea pe neașteptate în mijloace de transport în comun și coborârea rapidă la oprirea următoare, pregătirea din timp a unei mașini pe traseul folosit, mersul cu autoturismul cu viteză mare sau, din contra, extrem de mică pe străzi aglomerate³². În anumite situații, cel urmărit putea să efectueze, cu ajutorul prietenilor sau al rudelor, o contrasupraveghere a domiciliului, locului de muncă sau al celui de întâlnire, a traseului ce urma a fi efectuat (în această ultimă situație, „complicii” săi staționau în anumite puncte de pe drumul ales dinainte, pe care îl supravegheau pentru a observa dacă are loc o urmărire). În orice acțiune de filaj, ofițerii de Securitate trebuiau să țină cont de această posibilitate și să facă verificări pentru a constata acest lucru. Dacă sesizau că prezența lor a fost observată, filajul trebuia întrerupt complet, iar persoanele care luaseră parte la contrasupraveghere trebuiau identificate în cel mai scurt timp. Au existat cazuri în care ofițerii ce efectuau filajul îl pierdeau pe cel supravegheat, acest lucru era consemnat în notele întocmite după terminarea schimbului: „La orele 10.00. Costică a ieșit de la domiciliu și a mers pe strada Cantemir, Olteni, și a intrat la nr. 34 debit de tutun, de unde a cumpărat un ziar, după care a ieșit și a mers pe strada Olteni circa 10 m, s-a oprit și a desfăcut ziarul citindu-l, apoi a mers mai departe pe strada Olteni, Bradului, Calea Văcărești și a intrat pe strada Căuzași unde a fost pierdut, erau orele 10,20”³³.

Lucrătorii de la filaj erau „înarmați” cu aparate de fotografiat și filmat în vederea imortalizării în mod secret a momentelor mai importante a acțiunilor urmăritului (întâlniri cu alte persoane, transmiterea unor materiale). Prin intermediul convorbirilor telefonice sau radio se stabileau legături între posturi, comunicându-se echipei despre plecarea celui supravegheat, direcția de mers, diferitele întâlniri, sosirea unor vizitatori ai urmăritului. Legăturile radio sau telefonice erau inițiate, de obicei, din casele conspirative, posturile de supraveghere sau mașinile operative, convorbirile făcându-se prin utilizarea codurilor. Aparatura era ascunsă în servietă, valize sau haine³⁴.

După terminarea schimbului, lucrătorii de la filaj trebuiau să raporteze verbal șefului ierarhic despre desfășurarea misiunii și să întocmească nota de supraveghere. În prima parte a acestui document, se făcea o descriere foarte amănunțită a acțiunilor urmăritului, iar în a doua parte se menționa activitatea depusă de lucrători. Notele de supraveghere operativă erau întocmite numai în sediile conspirative ale Serviciului și cuprindeau precizări cu privire la orele între care se executase filajul, cine fuseseră ofițerii care participaseră la acțiune, ce mijloace tehnice și de deghizaj se folosiseră, cu cine se întâlnise urmăritul și ce adrese frecventase, dacă se fotografiaseră întâlnirile (dacă acest lucru nu se făcuse trebuiau argumentate cauzele)³⁵. Nota mai cuprindea

³¹ *Ibidem*, p. 34.

³² *Ibidem*, p. 35.

³³ Notă de supraveghere operativă din 27.XII.1956, publicată în Stela Covaci, *op. cit.*, p. 318–319.

³⁴ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 37.

³⁵ Vezi Sorin D. Ivănescu, *op. cit.*, p. 227–236.

referiri despre controlul efectuat din partea conducerii, de cine fuseseră instruiți înaintea schimbului și cine primea raportul de supraveghere. Nota trebuia bătută la mașină în ziua următoare, în două exemplare, unul se trimitea direcției de la care se primise sarcina filajului, iar al doilea se cosea la dosarul de supraveghere operativă. Pe măsură ce se primeau notele de investigații, efectuate la adresele vizitate de urmărit și de persoanele cu care acesta venise în contact, se înaintau direcției ce solicitase filajul, iar copiile acestora se anexau dosarului de supraveghere operativă³⁶. Eventualele notițe luate pe teren de filori erau predate odată cu notele șefului de birou, care avea obligația să le distrugă pe cele dintâi. La terminarea lucrării sau la anumite perioade, notele în original redactate de lucrătorii de la supraveghere erau arse, pentru această operațiune redactându-se un proces-verbal, ce se anexa la dosar.

Odată cu începerea filajului se întocmea un dosar în care trebuiau să se regăsească următoarele materiale: opisul documentelor, sarcina de punere în supraveghere operativă de la direcția solicitantă, însemnări pe marginea acesteia, planul de organizare, schemele posturilor, copii ale notelor de supraveghere și investigații așezate în ordine cronologică, rapoarte ale lucrătorilor ce participaseră la misiune, tabele cu legăturile și adresele vizitate de urmăriți (menționându-se și notele de filaj din care reies), un document cu fotografiile persoanelor din anturaj³⁷. Serviciile și birourile de supraveghere operativă dețineau o cartotecă alfabetică cu persoanele asupra cărora se exercitaseră acțiuni de filaj, pe bază de fișe. Acestea cuprindeau numele și prenumele urmăritului, prenumele părinților, data și locul nașterii, domiciliul și locul de muncă, informații cu privire la cererea cărei direcții (sau serviciu) au fost inițiate măsurile de supraveghere și numărul dosarului. Exista, de asemenea, un registru de evidență cu sarcinile de filaj primite de la direcții sau servicii, a notelor de supraveghere operativă transmise către acestea și a dosarelor de filaj³⁸.

Investigațiile erau efectuate de către Serviciul II al Direcției a VII-a operativă, iar în teritoriu de birourile aferente. Investigația era o operațiune prin care se obținea, în mod secret, informații ce interesau Securitatea în privința persoanelor verificate, urmărite informativ sau asupra cărora se inițiaseră acțiuni de supraveghere operativă. De modul în care se obțineau rezultatele depindea îndrumarea eficientă a acțiunilor informative³⁹.

Activitatea de investigații era organizată pe baza principiului teritorial, pe străzi, sectoare, secții, raioane și regiuni, ofițerii care lucrau într-o anumită zonă având competențe numai pe teritoriul (străzile și imobilele aferente) ce li se repartizaseră.

Investigațiile puteau fi simple sau complexe. Investigația simplă era cea culegere de informații asupra uneia sau a câtorva aspecte privind persoana ce interesa poliția politică, precum natura relațiilor celui vizat cu locatarii din imobil; sau dacă într-o anumită perioadă lucrase la uzina „X” și pe ce post, sau locurile unde domiciliase⁴⁰.

³⁶ *Instrucțiuni privind munca de supraveghere operativă...*, p. 38.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Ibidem*, p. 39.

³⁹ *Directivă despre munca informativă de investigații a organelor Ministerului Securității Statului*, Broșură de uz intern, Ministerul Securității Statului, 1953, p. 53.

⁴⁰ Directiva exemplifică modul în care trebuia să se facă o investigație simplă: „O Direcțiune Informativă trimite sarcini de investigație despre numitul Paraschiv Ioan cu domiciliul în București, str. Batiștei nr. 11, menționând că o interesează dacă susnumitul primește corespondență din străinătate și dacă la acesta vine în vizită numitul Etery Jean în vârstă de 50 de ani. De asemenea, emite să nu se ia relații de la numitul Roșeanu Martin, colocatar. Investigatorul primind această «sarcină» și studiind-o constată că este o investigație simplă și, consultând lista informatorilor săi, găsește că portarul imobilului este încadrat în agentură. În acest sens, el își întocmește un plan în care fixează ca puncte: urmărirea corespondenței primite de obiectiv și

Investigația complexă presupunea obținerea de material informativ care să poată permite elaborarea unui portret complet, din toate punctele de vedere, a persoanei ce interesa Securitatea, precum date biografice, apartenența politică, materiale compromițătoare despre urmărit și anturajul său, aspectul fizic, intelectual și moral, abilități etc.⁴¹

Pentru a reuși să ducă la bun sfârșit investigațiile, ofițerii de Securitate utilizau mai multe categorii de surse, și anume informatorii și persoanele nerecruitate (atunci când în sectorul unde trebuiau făcute cercetări Securitatea nu dispunea de agentură secretă, se făceau verificări în rândul persoanelor ce domiciliau în jurul urmăritului, ofițerul stabilind atât pe cei de la care putea afla ceva, cât și un motiv plauzibil pentru a provoca o discuție cu aceștia, pe care o canaliza în așa fel încât să obțină datele necesare)⁴². De asemenea, informații se obțineau și de la Serviciul de Cadre ale instituțiilor și întreprinderilor. Ofițerul de Securitate trebuia să găsească o modalitate de a consulta dosarul personal al urmăritului de la acest Serviciu, fără să deconspire persoana de care se interesa⁴³.

Căutarea persoanelor pe baza fișelor existente în arhivele Securității era o altă metodă folosită de ofițerii poliției politice pentru a obține datele utile verificării. În condițiile în care investigatorul avea o astfel de sarcină de îndeplinit, era dator să întocmească o notă de căutare pe baza căreia extrăgea de la Arhivă materialul existent despre acea persoană. Dacă faptele relatate în dosar avuseseră loc pe raza de activitate a unității din care făcea parte investigatorul, acesta era obligat să verifice dacă cele arătate corespundeau adevărului, completându-le cu informațiile obținute pe teren⁴⁴. Investigațiile se efectuau pe baza notei de sarcini scrise și apoi semnate de șeful Direcției sau de locțiitorul său. Dacă cercetările se efectuau cu scopul de a fi folosite de Direcția a VII-a Operativă, era nevoie de aprobarea ministrului sau a adjunctului său, iar în teritoriu de semnătura șefului regiunii sau a secunzilor lui.

Toate punctele din nota de sarcină privind investigațiile trebuiau completate clar, menționându-se numele și prenumele persoanei, data și locul nașterii, domiciliul și întreprinderea unde lucrează; ce anume trebuiau să stabilească cercetările și ce surse nu puteau fi folosite în timpul desfășurării acestora, cine cerea investigația și de ce, precum și termenul necesar pentru executare. O deosebită atenție trebuia să se acorde respectării punctului cu privire la sursele de informare care nu puteau fi folosite de investigator, aceasta fiind considerată o condiție importantă pentru buna îndeplinire a misiunii⁴⁵.

---

identificarea persoanelor care-l vizitează și printre care trebuie să apară și Etery Jean. Apoi, el ia legătura cu informatorul cărui îi descrie planul său și îi indică eventuale procedee pe care le-ar putea folosi pentru a îndeplini sarcina. În cazul când informatorul nu este în măsură să posede pe loc datele arătate de investigator, i se fixează un termen în care informatorul să culeagă datele indicate de investigator și pe care să le predea printr-un raport informativ, scris" (*ibidem*, p. 19–20).

⁴¹ *Ibidem*, p. 7.

⁴² În practică, lucrurile nu stăteau întotdeauna așa: „Investigatorul nu a verificat locatarii care domiciliau în același imobil cu persoana [vizată] și intrând în curtea imobilului s-a adresat primului locatar ieșit în cale, folosindu-l ca sursă, ca să constate că persoana cu care discuta era chiar cel căutat" (*ibidem*, p. 5).

⁴³ Și aceste instrucțiuni erau în unele cazuri încălcate. „Un lucrător operativ, ducându-se la o instituție pentru a consulta dosarul unei persoane, s-a prezentat la biroul de informații, arătând că este de la Securitate și că dorește să meargă la Serviciul de Cadre. Funcționarul de la informații i-a atras atenția că nu poate merge la Serviciul Cadre fără a anunța în prealabil responsabilul de cadre. Lucrătorul operativ, luând legătura telefonic cu Serviciul de Cadre, a cerut permisiunea să consulte dosarul ce-l interesa, pronunțând totodată și numele persoanei la telefon față de funcționarul de la biroul de informații. Funcționarul, fiind prieten cu individul, l-a încunoștințat că Securitatea se interesează de el" (*ibidem*, p. 4).

⁴⁴ *Ibidem*, p. 17.

⁴⁵ Chiar dacă acest lucru era cerut în mod imperativ, au existat și cazuri când ofițerii de Securitate nu au ținut cont de el, iar misiunea lor a eșuat: „[...] deși primise indicații de a verifica persoanele cu care trebuia să

Investigatorul ce primea nota de sarcini avea obligația să o înregistreze în evidență⁴⁶, apoi să o studieze pentru a afla de la ce direcție sau serviciu venea lucrarea, cine era persoana care urma a fi verificată și ce informații se cereau în privința ei, precum și ce surse nu trebuiau folosite. Apoi, controla la fișier dacă nu s-au mai efectuat investigații asupra acelei persoane, iar după aceea, în funcție de domiciliul celui vizat, verifica evidența „pe străzi” a informatorilor Securității, pentru a stabili dacă nu cumva acesta avea legături cu vreun agent, căutând o soluție cu privire la cine ar putea furniza date. Urma să se facă o verificare și la evidența populației, pentru a se confrunta datele privind domiciliul indicat în nota de sarcină cu cele deținute de Miliție. Se consultau și cărțile de imobil de la Miliție, pentru a se obține adresele de imobil unde locuise anterior, cu scopul de a se afla informații din diferitele perioade ale existenței urmăritului. Dispunând de aceste date, investigatorul își făcea un plan de acțiune, se deplasa la domiciliul urmăritului, unde intra în contact cu rețeaua informativă din zonă, de la care primea rapoarte scrise cu privire la problemele ce îl interesau⁴⁷. Pe baza materialelor obținute din sursele menționate, ofițerul trebuia să redacteze un referat ce îl înainta șefului său direct, spre analiză și corectare, superiorul având obligația să constate dacă documentul răspundea notei de sarcini primite de la direcția ce solicitase investigația. Apoi referatul se bătea la mașină în două exemplare, unul se trimitea solicitantului (completat pe verso cu numele investigatorului, data când a început și când a luat sfârșit investigația, precum și sursele de informare folosite), iar celălalt se clasa la dosarul de lucrări (după ce se întocmea o fișă nominală a persoanei, care apoi se trimitea la sistemul de evidență alfabetică)⁴⁸.

Serviciile, secțiile și birourile de investigații erau posesoare a unor forme de evidență nominală atât a persoanelor în privința cărora se făcuseră investigații, cât și a informatorilor⁴⁹ (în ordine alfabetică și în funcție de străzi, conform împărțirii teritoriale; ultimul sistem era necesar pentru a găsi mai ușor agenți în jurul urmăritului, care să furnizeze rapid date). Această arhivă dispunea și de registre de evidență a lucrărilor intrate și ieșite, ce cuprindeau indicativul direcției ce solicitase investigația, cu numărul de ieșire și data, numărul de înregistrare; se mai preciza la cine fusese repartizată pentru efectuare, semnătura celui care o primise, data ieșirii referatului de investigații. Copiile lucrărilor de investigație efectuate se țineau pentru a fi exploatate, în cadrul Serviciului, o perioadă de trei ani, ulterior fiind distruse, dar fișele de evidență erau păstrate⁵⁰.

---

ia legătura pentru a stabili activitatea unei alte persoane, nu a respectat aceasta și, pătrunzând direct în imobilul respectiv, a luat legătura cu fratele acestuia. Căutând să găsească o ieșire, s-a prezentat ca fiind trimis de Serviciul de Cadre al unui minister unde fusese propus pentru încadrare; or, cum cel cu care luase legătura știa că fratele său este vizat și mai ales că nu avea nimic cu ministerul respectiv, s-a sesizat și și-a prevenit fratele că este căutat de Securitate” (*ibidem*, p. 5).

⁴⁶ Serviciile, secțiile și birourile de investigație dețineau un sistem de evidență propriu.

⁴⁷ *Directiva despre munca informativă de investigații...*, p. 19.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 24–25.

⁴⁹ Fișa informatorului se păstra atât timp cât agentul era utilizat, iar în cazul excluderii din rețea, dosarul său se preda Serviciului „C” de Evidență-Arhivă. Mapa anexă cu notele informative furnizate se distrugea pe bază de aprobare, întocmindu-se un proces-verbal ce atesta acest fapt.

⁵⁰ *Directiva despre munca informativă de investigații...*, p. 26.

OPERATIVE SURVEILLANCE (TRACKING) AND INVESTIGATIONS
BY SECURITATE BETWEEN 1948–1958
(Summary)

Keywords: Securitate, stakeout, investigation, informer.

The operations of stakeout and investigation were the task of the 5th Operative Division, which had the right to monitor any person that might interest the Securitate.

Stakeout was, actually, a secret surveillance performed on the persons on whom informative actions were carried out by the Political Police and was meant to uncover their connections (entourage), visited addresses, to know the lifestyle, habits and behaviour of the person concerned, the moments considered more important being clandestinely photographed. The persons carrying out the stakeout gave a lot of attention to the dispatch places of the letters by those monitored, in order to be intercepted by the Service of Postal Censorship. Targeted by the stakeout were the individuals that were informatively followed by the Security, the ones who were to be arrested, the officials of the legations, missions or consulates of the western states, citizens of those countries who were in transit through our country, Romanians visiting the embassies of the western states, as well as the agents (informants) of the Securitate, suspected of duplicity.

The investigation was an operation through which information that was of interest for Securitate regarding the persons verified, tracked or informatively followed or on whom actions of operative surveillance were initiated was obtained, secretly. The efficient guiding of the informative actions depended on the way in which the results were obtained.

In order to complete their investigations, the Officers of the Securitate used a number of categories of sources, more precisely the informers and the persons not recruited (when in the sector where investigations needed to be carried out the Securitate lacked secret agents verifications were made among people who resided near the followed individual, the Officer establishing both the persons from whom he could find something and a plausible reason to cause a discussion with them, that he channelled so as to obtain the necessary data.